

בבא מציעא פ"ה

ג' ענויים הם רשב"ג בני בתירה ויונתן בן שאול וודאי שרשב"ג היה ענו

הגמרא הביאה, שאמר רבי שלשה ענוותנין
הן ואלו הן אבא ובני בתירה ויונתן בן שאול.

ומבארת כעת הגמרא מנין יודעים זאת. ומבארת, שיודעים שרבן שמעון בן
גמליאל היה ענוותן, ממה שאמר לבנו אתה ארי בן שועל. בני בתירה ממה
ששנינו במסכת פסחים שהיו נשיאים, וראו שהלל שעלה מבבל היה גדול בתורה
ועזבו את נשיאותם ומינוהו לנשיא עליהם. יונתן בן שאול שאמר לדוד: "וְאַתָּה
תִּמְלֹךְ עַל יִשְׂרָאֵל וְאַנְכִי אֶהְיֶה לְךָ לְמִשְׁנָה". שואלת הגמרא, מנין שהם היו ענויים?
שמה יונתן בן שאול אמר לדוד שהוא ימלוך על ישראל, מפני שראה שלבם של
בני ישראל נמשך אחרי דוד. ובני בתירה מינו את הלל לנשיא עליהם, מפני שראו
שהלל עדיף מהם בתורה. אלא רבן שמעון בן גמליאל ודאי היה ענוותן.

רבי אמר חביבין יסורים

רבי שראה שהיסורים של רבי אלעזר ברבי שמעון
הועילו שלא שלטה בו רימה, אמר חביבין יסורין.

וקיבל עליו שלושה עשר שנים של יסורים בחולי של אבן שבמקום קטנים, ושבע
שנים של חולי שבתוך הפה. ויש שאמרו שבעה בצמירתא ושש בצפרנא. שומר
הסוסים של רבי היה עשיר מ'שבור' המלך. כשהיה מטיל מספוא לפני הבהמות,
היה נשמע קולו של רבי בשלושה מילים. ונמצא שכיון לאותה שעה שרבי היה
נכנס לבית הכסא. וקולו היה גובר על קול הבהמות הרבות עד שיורדי הים שמעו
אותו במרחק.

היסורים של רבי באו ע"י מעשה

ואומרת הגמרא, שבכל זאת יסוריו של רבי אלעזר
ברבי שמעון היו עדיפים משל רבי, מפני שהיסורים
ההלכו ע"י מעשה

של ר"א בר"ש באו מאהבה, והלכו מאהבה. ואילו היסורים של רבי באו על ידי
מעשה, והלכו על ידי מעשה. באו על ידי מעשה שלקחו עגל לשחיטה, והלך ותלה
את ראשו בכנפיו של רבי ובכה, ואמר לו לך לכך נוצרת. ואמרו ברקיע הואיל
ורבי לא מרחם יבואו עליו יסורים. והלכו על ידי מעשה, יום אחד שפחתו של רבי
כבדה את הבית. והיו שם בני חולדה, ואמר לה רבי הניחי להם. כתוב בתהילים:
"וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו". ואמרו ברקיע הואיל ורבי מרחם נרחם עליו.

כל אותם שנים שנתייסר רבי אלעזר לא מת אדם בלא זמנו. כל שני היסורים של
רבי העולם לא היה צריך גשמים. שהרי רבה בר רב שילא אמר, קשה יום הגשמים
כיום הדין. ואמר אמימר אם העולם לא היה צריך את הגשם החכמים היו מתפללים
ומבטלים אותו. ואפילו שלא ירדו גשמים באותם השנים, כשהיו עוקרים צנון
מהערוגה היתה הגומה מלאה מים.

“פרי צדיק עץ חיים” זה ר’ יוסי בר”א בר”ש
“ולוקח נפשות חכם” זה ר”ש ב”א בן לקוניא

כשרבי הגיע למקומו של רבי אלעזר ברבי
שמעון שאל אם יש לו לאותו צדיק בן.

אמרו לו יש לו בן, וכל זונה שנשכרת בשנים שוכרתו בשמנה, מחמת יופיו. והלך
רבי והסמיך אותו. כדי שיהיו קוראים לו רבי, כדי שירצה ללמוד תורה. ומסרו
לרבי שמעון בן איסי בן לקוניא אחי אמו, כדי שילמדו תורה. כל יום אותו הבן היה
אומר לו, אני חפץ ללכת לעירי³⁷⁴. ואמר לו יעשו אתך חכם, ויפרסו עליך בגד של
זהב ויקראו לך רבי. ואתה אומר אני רוצה ללכת לעירי? אמר לו, בשבועה הנחת
זאת ולא אבקש עוד ללכת. כאשר אותו הבן גדל והיה יושב בישיבה של רבי. רבי
שמע את קולו ואמר, קול זה דומה לקולו של רבי אלעזר ברבי שמעון. ואמרו לו
זה הוא בנו, וקרא עליו רבי את הכתוב במשלי: “פרי צדיק עץ חיים” זה רבי יוסי
ברבי אלעזר ברבי שמעון. “ולקח נפשות חכם” המלמדו תורה קונהו לבן, זה רבי
שמעון בן איסי בן לקוניא. וכשמת רבי יוסי ברבי אלעזר ברבי שמעון הביאוהו
למערה של אביו. ונחש היה מסובב את פתחה. ואמר לו נחש נחש פתח פיך ויכנס
בן אצל אביו. ולא פתח להם והעם היו סבורים לומר שזה גדול מזה. יצאה בת קול
ואמרה לא מפני שזה גדול מזה, אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה.
רבי בא למקומו של רבי טרפון, ושאל הם יש לאותו צדיק בן?. שהיה רגיל לומר
כשנשבע, אקפח את בני. ואמרו אין לו בן, אבל יש לו בן בת. וכל זונה שנשכרת
בשנים שוכרתו בשמנה. הביאו אתו לפניו ואמר לו, אם תחזור בכך אתן לך את
בתי. וחזר בו ויש אומרים שנשאה וגירשה. ויש אומרים שלא נשאה כלל, כדי
שלא יאמרו שחזר בו בשבילה.

כל המלמד בן חברו יושב בישיבה ולמה לרבי לחזר על בני אחרים? כמו שאמר רב יהודה
של מעלה
בשם רב, ויש אומרים רבי חייא בר אבא בשם רבי
יוחנן, ויש אומרים רבי שמואל בר נחמני אמר בשם רבי יונתן, שלומדים שכל
המלמד את בן חבירו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה. מהכתוב בירמיה: “אם
תשוב ואשיבך לפני תעמד”. ולומדים מהכתוב “ואם תוציא יקר מזולל פפי תהיה”
שכל המלמד את בן עם הארץ תורה אפילו הקב”ה גוזר גזירה מבטלה בשבילו.

כל שהוא ובנו ובן בנו ת”ח התורה רבי פרנך אמר בשם רבי יוחנן שלומדים מהכתוב :
מחזרת על אכסניא שלה
“ואני זאת בריתי אותם אמר ה’” “רוחי אשר עליך
ודברי אשר שמת ביניך לא ימוש מפניך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה’ מעתה
ועד עולם” שכל מי שהוא תלמיד חכם, ובנו תלמיד חכם, ובן בנו תלמיד חכם.
התורה אינה פוסקת מזרעו. הקב”ה אמר כך אני ערב בדבר. מהו מעתה ועד
עולם?, רבי ירמיה אמר מכאן ואילך התורה מחזרת על אכסניא שלה.

374 רש”י פירש לקריית, לעירי. ובעירובין פירש רש”י קרייתא כפרים.

רב יוסף ישב בתעניות והקריאוהו רב יוסף ישב ארבעים תעניות שלא תפסוק התורה
 מזרעו. והקריאו לו בחלום "לא ימושו מפין". ישב

ארבעים תעניות אחרות והקריאו לו "לא ימושו מפין ומפי זרעך". ישב מאה
 תעניות אחרות והקריאו לו "לא ימושו מפין ומפי זרעך ומפי זרע זרעך". ואמר
 מכאן ואילך איני צריך, תורה מחזרת על אכסניא שלה.

ר' זירא ישב בתענית שתשתכח ממנו גמרא כשרבי זירא עלה לארץ ישראל ללמוד מפי
 של בבל ושלא תשלוט בו אש גיהנם רבי יוחנן, ישב מאה תעניות כדי שתשכח

ממנו הגמרא של בבל, כדי שלא תטרידו³⁷⁵. וישב מאה תעניות אחרות כדי שרבי
 אלעזר לא ימות בימיו, כדי שלא יפול עליו עול עניני הציבור. וישב מאה תעניות
 אחרות, כדי שלא תשלוט בו אש של גיהנם. כל שלושים יום היה בודק את עצמו,
 הסיק את התנור וישב בו. והאש לא היתה שולטת בו. יום אחד נתנו בו החכמים
 את עינם ונחרכו שוקיו. וקראו לו זעירא, קטן חרוך שוקים³⁷⁶.

"על מה אבדה הארץ" שלא ברכו אמר רב יהודה אמר רב, מהו הכתוב : "מי האיש
 בתורה תחילה

החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי אליו ויגדה על מה
 אבדה הארץ". דבר זה, על מה אבדה הארץ. אמרו חכמים ולא פירשוהו. אמרו
 הנביאים ולא פירשוהו. עד שהקדוש ברוך הוא פירשו בעצמו בכתוב "ויאמר ה'
 על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם". ואמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו
 בתורה תחילה. כשהיו עוסקים בתורה לא היו מברכין לפניה. ומהכתוב: "אשר
 נתתי לפניהם" דרשו שצריך לברך את ברכת התורה לפניה. וכיון שלא ברכו גלו
 דעתם שאינה מתנה חשובה להם³⁷⁷.

אמר רב חמא על הכתוב במשלי : "בָּלֵב נְבוֹן תְּנוּחַ חֶכְמָה" זה תלמיד חכם בן ת"ח.
 "בְּקֶרֶב כְּסִילִים תִּדְרַע"³⁷⁸ זה ת"ח בן עם הארץ, ממשפחת כסילים. אמר עולא זה
 מה שאנשים אומרים סלע אחד בתוך כלי של לוג מתקשקש ומשמיע קול³⁷⁹.

ואמר רבי ירמיה לר' זירא על הכתוב באיוב: "קָטַן וְגָדוֹל שָׁם הוּא וְעַבְדֵי חִפְשֵׁי
 מְאֹדָנָיו", כל המקטין עצמו על דברי תורה בעולם הזה נעשה גדול לעולם הבא.
 וכל המשים עצמו כעבד על דברי תורה בעוה"ז נעשה חפשי לעוה"ב.

כמה גדולים מעשי רבי חייא שלא ריש לקיש היה מציין מערות של קברי החכמים³⁸⁰,
 שתשכח תורה מישראל כשבא למערה של רבי חייא נעלמה ממנו. חלשה

375 מפני שהאמוראים שבארץ ישראל לא היו בני מחלוקת ונוחים זה לזה כשמן ומיישבים את הטעמים בלא
 קושיות ותירוצים. רש"י.

376 מפני שהיה קטן קומה.

377 רש"י.

378 תודע. מודיע לכל ומתפאר בכתרה:

379 ואם היה מלא סלעים. לא היה משמיע קול:

380 כדי שכהנים לא יכשלו להטמא כדי שלא תארע תקלה על ידי צדיקים. רש"י.

דעתו ואמר רבש"ע האם לא פלפלתי בתורה כמותו? יצאה בת קול ואמרה לו תורה כמותו פלפלת תורה כמותו לא ריבצת³⁸¹. כשרבו רבי חנינא³⁸² ורבי חייא אמר רבי חנינא לרבי חייא, אם חס וחלילה תשתכח תורה מישראל אחזירנה מפילפולי. ואמר לו רבי חייא אני עושה שהתורה לא תשתכח מישראל. אני זורע זרעוני פשתן, וקולע ממנו רשתות ומכמורות. ואני צד צביים, ומאכיל את בשרם ליתומים. ועושה מעורותיהם קלף למגילות. וכותב חמשה חומשים והולך לעיר שאין בה מלמדי תינוקות. ומלמד לחמישה תינוקות בחמישה חומשים, לכל אחד חומש אחד. ושונה ששה סדרי משנה לששה תינוקות מלמד על פה לכל אחד סדר משנה אחד. ואומר להם, עד שאחזור למדו זה את זה את המקראות, כל אחד למד את האחרים את החומש שלמד. ולמדו זה את זה את סדרו, כל אחד ישנה לאחרים את הסדר שלמד. וכך אני עושה שלא תשתכח תורה מישראל. וזה שאמר רבי, כמה גדולים מעשי חייא. רבי ישמעאל ברבי יוסי שאל את רבי, האם מעשי רבי חייא גדולים אפילו ממעשיו? אמר לו כן. אפילו מאבא, רבי יוסי? ואמר לו חס ושלום, לא תאמר זאת בישראל.

אמר רבי זירא, רבי יוסי ברבי חנינא נראה לי אמש בחלום. ואמרתי לו אצל מי אתה תקוע בישיבה של מעלה? ואמר לי אצל רבי יוחנן. ורבי יוחנן אצל רבי ינאי. ורבי ינאי אצל רבי חנינא. ורבי חנינא אצל רבי חייא.

אמרתי לו האם מקומו של רבי יוחנן לא נמצא אצל רבי חייא?³⁸³ האם רבי יוחנן אינו ראוי לשבת אצל רבי חייא? ואמר לי האם 'בר נפחא', רבי יוחנן נכנס במקום של 'זקוקין דנורא ובעורין'. לפידים של אשו. אמר רב חביבא אמר לי רב חביבא בר סורמקי אותו חכם שאליהו היה רגיל אצלו. בבקר ראיתי את עיניו שהן יפות, ולערב ראית שהם נראות כאילו נשרפו באש. ושאלתי מה הוא. ואמר לי, אמרתי לאליהו שיראני את החכמים כשהם עולים למתיבתא דרקיעא. ואמר לי בכולם אתה יכול להסתכל, חוץ מ'גוהרקא', מן הקתדרה שבה רבי חייא, שלא תסתכל בו. ומה הסימן שלה? בכולם המלאכים הולכים כשהם עולים וירדים. חוץ מגוהרקא של רבי חייא שעולה ויורד מעצמו. ולא הייתי יכול להעמיד את עצמי הסתכלתי בה. ובאו שני ניצוצות של אש והכוני וסמאו את עיני. למחרת הלכתי השתטחתי על מערתו של רבי חייא ואמרתי, אני שונה תמיד את התוספתא שמר סידר³⁸³ והתרפאתי.

381 ריבצת. לאחרים לשון (מ"ק דף ו:): המרביץ שדהו משקה.

382 ברבי חמא. רש"י.

383 שרבי חייא סידר את התוספתא בששה סדרים כמו שאמרו, רבי לא שנאה ר' חייא מנא ליה. ואמרו כל מתניתא דלא מיתנייא בי רבי חייא ורבי אושעיא לא תותבו מינה בני מדרשא. רש"י.

אליהו היה מצוי בישיבה של רבי. יום ראש חודש אחד
לא בא, ושאל אותו רבי מדוע לא בא. אמר לו שהוא

העמיד את אברהם ונטל את ידיו והתפלל והשכיבו. וכן ליצחק, וכן ליעקב. ואין
לו רשות להעמידם בבת אחת כדי שלא ירבו בתפילה, ויביאו את המשיח לפני
זמנו. ושאל אותו האם יש מי שתפילתם נשמעם כדוגמתם בעולם הזה. ואמר לו
אליהו שישנם רבי חייא ובניו. רבי גזר תענית והוריד לפני התיבה את רבי חייא
ובניו³⁸⁴. וכשאמר משיב הרוח נשבה רוח. וכשאמר מוריד הגשם ירד גשם. וכאשר
בא לומר מחיה המתים רגש העולם³⁸⁵. ואמרו ברקיע, מי גילה רז בעולם?. ואמרו
שאליהו גילה זאת, והביאו את אליהו והכוהו ששים 'פולסי דנורא', מלקות של
אש. ובא ונדמה להם כדוב של אש ונכנס ביניהם והפסיקם.

רבי הצטער לסמוך את שמואל ולא שמואל 'ירחינאה', שהוא שמואל בר אבא³⁸⁶ חבירו של
הסתייע בדו
לו אשים לך סם בתוך העין, ואמר לו רבי איני יכול. ואמר לו אמשח לך על גבי
העין, ואמר לו איני יכול. ושם לו סממנים בקנה חלול והניחו תחת מראשותיו.
וחזוק הסם היה בוקע דרך עצם גולגלתו ומוחו עד עיניו, ורבי התרפא. ורבי
טרח והתעסק כדי לסמוך את שמואל, מפני שהיה חכם ובקי כל כך. ולא הסתייע
הדבר³⁸⁷.

ואמר לו שמואל שלא יצטער, מפני שהוא ראה את ספרו של אדם הראשון³⁸⁸.
וכתוב בו, שמואל ירחינאה יקרא חכם, ולא יקרא רבי. ורפואתו של רבי תהיה
על ידו. רבי ורבי נתן סוף משנה, סוף התנאים³⁸⁹. רב אשי ורבינא סוף הוראה,
סוף האמוראים³⁹⁰. וסימנך הוא הכתוב בתהילים: "עַד אָבוּא אֶל מְקַדְשֵׁי קָל-
אֲבִינָה לְאַחֲרֵיתֶם". "מקדשי" הסימן של רב אשי, "אבינה" הסימן של רבינא,
"לאחרייתם" הסימן של סוף הוראה.

384 שלשתם כמו שיש במדרש שבתענית שלשה עוברים לפני התיבה.

385 ר"ת אומר שאע"ג שיש מחיה מתים לפני משיב הרוח תחית המתים אינה אלא ע"י טל. ועי"ל שעיקר תחית
המתים היא ב חתימת הברכה. תוס'.

386 ונקרא ירחינאה על שהיה בקי בסוד העיבור כמו שא' במס' ר"ה אמר שמואל יכילנא לתקוני כולה גלותא.
רש"י.

387 נטרפה השעה, או שהחכמים לא התאספו. רש"י.

388 שהראוהו הקב"ה דור דור וסופריו דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו. רש"י.

389 עד ימיהם אמרו כ"א את דבריו בבית המדרש והתלמידים היו גורסים שמועה שמועה לבדה. ולא היו מסכתות
סדורות. והם כללו את האמור בדורות שלפניהם וסדרו את המסכתות. ואחריהם לא יוסיפו אלא מעט.

390 עד ימיהם לא היתה גמרא על הסדר אלא כשהיתה נשאלת שאלה בטעם המשנה בבית המדרש או שאלה על
מעשה המאורע בין ממון או איסור והיתר. כל אחד ואחד אומר טעמו. ורב אשי ורבינא סידרו שמועות האמוראים
שלפניהם וקבעו על סדר המסכתות. כל אחד ואחד אצל המשנה הראויה והשנויה לה. והקשו קושיות שיש להשיב
ותירוצים שראוים לתרץ. הם והאמוראים שעמדם וקבעו הכל בגמ'. כגון איתיביה מיתיבי ורמיניה איבעיא להו
והתרוצים שעליהן מה ששיירו אותן שלפניהם. ואתם שאמרו לפניהם הקושיות והתירוצים שעליהם לא קבעום
בגמ' על סדר המסכתות והמשנה סידר רבי. ובאר רב אשי ורבינא וקבעום. רש"י.

